

I sagen:

GRAMEX

mod

DANMARKS RADIO.

blev af nævnet angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier den 19. maj 1965 afsagt sålydende

k e n d e l s e .

Mellem klagerne, Gramex, og de indklagede, Danmarks Radio, er opstået tvist om størrelsen af det vederlag, som tilkommer klagerne for anvendelse af grammofonplader i radio- og fjernsynsudsendelser. Da denne tvist ikke har kunnet løses ved forhandling mellem parterne, har klagerne ved klageskrift af 29. februar 1964 indbragt tvisten for det i henhold til § 54 i lov nr. 158 af 31. maj 1961 nedsatte nævn angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier.

I sagens behandling har deltaget højesteretsdommer Henrik Tamm, landsretssagfører H. Fischer-Hansen og professor, dr.jur. Torben Lund.

Klagers endelige påstand er sålydende:

For anvendelse af grammofonplader, der er beskyttede i henhold til ophavsretslovens § 47, jfr. § 59 og § 60, stk. 1, i radio- eller fjernsynsudsendelser tilpligtes de indklagede med virkning fra 1. oktober 1961

principalt at vederlægge klagerne med følgende grundbeløb pr. minut:

Kr. 4,33	indenfor de første 100.000 min.s totalanvendelse i et år,
kr. 6,49	- - næste 100.000 - - - ,
kr. 9,09	- - - 100.000 - - - ,
kr.12,12	- - - 100.000 - - - ,
kr.15,58	- - - 100.000 - - - ,

(totalanvendelse omfatter brug af såvel beskyttede som ubeskyttede grammofonplader),

at udrede med de til enhver tid for statens honorarer i henhold til lov nr. 154 af 7. juni 1958 med senere ændringer hjemlede honorartillæg,

subsidiært at vederlægge klagerne med et grundbeløb pr. minut på kr. 6,50 at udrede som i den principale påstand nævnt.

Når honorartillæg pr. 1. oktober 1961 tillægges, svarer de påståede beløb til henholdsvis lo kr., 15 kr., 21 kr., 28 kr. og 36 kr. pr. minut.

Af det beløb, som tilkendes klagerne, påstås renter fra klageskriftets dato at regne.

De indklagede påstår frifindelse mod betaling af et grundbeløb på kr. 2,17 pr. minut spilletid for her i landet i henhold til ophavsretslovens § 47, jfr. §§ 59 og 60, stk. 1, beskyttede plader, at udrede med tillæg som af klagerne påstået. Med tillæg af honorartillæg pr. 1. oktober 1961 svarer 2,17 kr. til 5 kr. pr. minut.

De indklagede har protesteret imod, at der tilkendes klagerne renter.

I sagen har været afholdt mundtlig forhandling, og klagerne har herunder erklæret, at de, når de opkræver vederlag på grundlag af nævnets afgørelse, anser sig forpligtede til at friholde de indklagede for krav, der med hjemmel i loven måtte blive rejst af rettighedsindehavere, som ikke er tilsluttet klagerne.

Sagens nærmere omstændigheder er følgende:

I henhold til § 5 i lov nr. 149 af 26. april 1933 om forfatterret og kunstnerret havde fabrikanten af grammofonplader samme ret til sit værk som en forfatter og kunne således bl.a. modsætte sig udsendelse af en grammofonplade i radio eller fjernsyn.

Ved overenskomster mellem Grammofon-Industriens Musikbeskyttelse (Gramo) og de indklagede blev der givet disse ret til at udsende plader i radioen. Ved den seneste overenskomst af 1. marts 1957 blev det fastsat, at udsendelser af grammofon-

plader (excl. kortbølgeudsendelser til danske i udlandet) i radioen ikke måtte overskride ialt 26 timers spilletid pr. uge, og at de indklagede herfor skulle betale en årlig afgift af 150.000 kr. For fjernsynsudsendelsers vedkommende blev der ved en overenskomst af samme dato med senere tillæg, senest af 8. maj 1959, fastsat en samlet udsendelsestid på ikke over 4 timer ugentlig og en årlig afgift på 35.000 kr.

For en samlet udsendelsestid på 30 timer ugentlig, svarende til 93.600 minutter årligt, blev således betalt ialt 185.000 kr., d.v.s. 1 kr. 98 øre pr. minut.

I § 47 i lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, hvilken lov trådte i kraft den 1. oktober 1961, er det bestemt, at såvel fremstilleren som de udøvende kunstnere, hvis fremførelser gengives, har krav på vederlag, når gramfonplader indenfor et tidsrum af 25 år efter optagelsen anvendes til lydradio- eller fjernsynsudsendelse; efter lovens § 59 gælder § 47 kun for gramfonplader, som er optaget i Danmark. Der er ved § 60 givet hjemmel til under forudsætning af gensidighed at udvide rækkevidden af lovens bestemmelser i forhold til andre stater, men en sådan udvidelse har endnu ved denne kendelses afsigelse ikke fundet sted.

I motiverne til lovens § 47 (Folketingstidende 1959/60 till. A sp. 2766-2769) udtales som begrundelse for det gramfonpladefabrikanterne givne krav på vederlag følgende:

"Bagved opstillingen af denne regel ligger det synspunkt, at radiofonien sparer betydelige beløb derved, at den delvis kan opfylde sin forpligtelse til at forsyne lytterne med gode musikprogrammer ved at spille kommercielle gramfonplader. Derved udnytter radioen det arbejde og den kapital, som gramfonpladefabrikanterne har investeret i pladefremstillingen. På en vis måde kan man sige, at radioen herved opnår en gevinst på fabrikanternes bekostning. Man kan også pege på, at den intensive anvendelse af plader i radioen gør det naturligt, at radioen bidrager til den for kulturlivet værdifulde indspilning af gramfonmusik med beløb udover dem, der betales ved købet af pladerne. Endelig kan man formodentlig ikke helt afvise, at radioens brug af plader under visse omstændigheder kan skade pladesalget".

Om de udøvende kunstneres krav på vederlag udtales i motiverne følgende:

"At tillægge kunstnerne en sådan ret må anses for rimeligt og naturligt, når henses til den omfattende og intensive brug af grammofonplader, der finder sted i radio og fjernsyn, og til det forhold, at de pågældende kunstnere ikke står i noget kontraktforhold til radioforetagendet og derfor ikke har mulighed for at sikre sig vederlag gennem aftale. Man kan desuden ikke afvise den betragtning, som har været gjort gældende, at den stigende brug af mekanisk musik og anden udøvende kunst mindsker de udøvende kunstneres arbejdsmuligheder og vanskeliggør en tilfredsstillende rekruttering, særlig til musikerfaget. Også ud fra dette synspunkt må det anses for rimeligt, at der ydes en vis kompensation for den benyttelse af musikernes præstationer, der sker gennem den mekaniske kunst".

Efter lovens § 47, stk. 1, sidste pkt, kan de udøvende kunstneres ret kun gøres gældende gennem fremstilleren eller gennem et af undervisningsministeren - nu ministeren for kulturelle anliggender - godkendt fællesorgan for fremstillerne og de udøvende kunstnere; ministeren har den 13. marts 1963 meddelt klagerne denne godkendelse. Det er oplyst, at de indtægter, der tilfalder klagerne, deles lige mellem grammofonindustrien og kunstnerne.

I den siden 1961 forløbne tid er der sket en meget betydelig udvidelse af de indklagedes benyttelse af grammofonplader, særlig som følge af de ved nytår 1963 begyndte udsendelser i "Musikradioen". Udsendelserne af grammofonplader i radio og fjernsyn - inklusive kortbølgesenderen - har haft følgende omfang:

	Udsendelsestid i minutter	heraf beskyttede (danske) plader i minutter	i %
Oktober kvartal 1961	31.712	10.735	33
Året 1962	134.735	38.543	28,7
Året 1963	282.156	59.005	20,9
1. halvår 1964	140.927	26.889	19

I finansåret 1962/63 udgjorde grammofonudsendelserne 41,6% af den samlede sendetid og 73,3% af de samlede musikudsendelser.

De indklagedes udgifter pr. minut til udsendelse af levende musik i perioden 1. april - 31. december 1963 beløb sig fra 515 kr. for udsendelser med symfoniorkestret til 23 kr. for underholdningsafdelingens transmissioner fra restauranter.

De indklagede - hvis samlede licensindtægt i finansåret 1965/66 er budgetteret til 49,8 mill. kr. fra radiolyttere og 105,8 mill. kr. fra fjernsynsseere, ialt 155,6 mill. kr. - har i afgift til KODA for benyttelse af ophavsretligt beskyttet musik i finansåret 1964/65 efter en foreløbig beregning betalt 2.493.991,35 kr. for radioudsendelser og 1.720.009,86 kr. for fjernsynsudsendinger, ialt 4.214.091,21 kr. Afgiften til KODA afhænger af licensindtægtens størrelse.

Om salget af grammofonplader har Nordisk Polyphon Aktieselskab oplyst, at dette selskabs salg i 1961 udgjorde 3,1 mill. plader, i 1962 3,2 mill. og i 1963 3 mill.

Af "Statistiske Efterretninger"s opgørelse over de i statskassen indgåede told- og forbrugsafgifter fremgår, at omsætningen af grammofonplader fra fabrikant (importør) har udgjort

i 1961/62	35.060.000 kr.
i 1962/63	36.465.000 kr.
i 1963/64	33.750.000 kr.
i 1964/65	38.170.000 kr.

Det er oplyst, at der i dette tidsrum ikke er sket nogen væsentlig stigning i priserne på grammofonplader.

Til støtte for deres påstand har klagerne anført, at det af lovens motiver fremgår, at der ved anvendelsen af grammofonplader er tale om udnyttelse af beskyttelsesværdige præstationer, som for fremstillernes vedkommende er resultatet af en stor indsats af arbejde og kapital, og som i relation til de udøvende kunstnere ækvivalerer meget betydelige honorarer til dirigenter, solister, musikere og kor etc. - et værdi- eller

berigelsessynspunkt - og at den intensive brug af plader i radio og fjernsyn kan have skadelig indvirkning på pladesalget og på kunstneres erhvervsmuligheder - et skadeforvoldelses- eller erstatningssynspunkt.

Ved fastsættelsen af, hvad der må skønnes at være det rimelige vederlag for anvendelsen af grammofonplader i radio og fjernsyn, må det vel lægges til grund, at udnyttelsen af plader ikke skal koste det samme som udsendelsen af levende musik, og dette er der også taget hensyn til ved påstanden. Som udgangspunkt for skønnet over det rette vederlag må en sammenligning med omkostningerne ved udsendelse af levende musik dog være rimelig, idet grammofonplader kan erstatte tilsvarende udsendelser, produceret af radioen selv. Det bestrides, at rettighederne efter lovens § 47 skulle være af lavere valeur, og at det fabrikanterne og kunstnerne tilkommende vederlag af denne grund skulle fastsættes beskedent.

Den eksplosive udvidelse af sendetid for grammofonplader fra i 1961 ca. 93.000 minutter årligt til nu ca. 280.000 minutter årligt eller ca. 12½ time i døgnet, svarende til 73,3% af de samlede musikudsendelser, må anses som et umådeholdent forbrug af grammofonudsendelser, og gennem anvendelse af transistorapparater og båndoptagere får disse udsendelser en langt større udbredelse end hidtil; dette går ud over såvel pladesalget som de udøvende kunstneres erhvervsmuligheder. Det har da også vist sig, at salget af grammofonplader i 1963 dalede og derefter er stagneret, når henses til den almindelige forbrugsudvidelse. Klagerne erkender, at udsendelsen af plader kan være af reklamemæssig værdi, men hævder, at dette kun gælder for en lille minoritet af pladeudsendelserne.

Den skade, udsendelsen af grammofonplader således forvolder såvel fabrikanterne som kunstnerne, bør imødegås ved, at taksten for benyttelsen forhøjes ved stigende anvendelse af grammofonpladeudsendelser, idet skademomentet gør sig stærkere gældende med det stigende timetal; der vil herved blive lagt en bremse på det umådeholdne forbrug. Ved fastlæggelsen af en progressiv skala bør der tages hensyn til den totale brug af grammofonplader i radio og fjernsyn, uanset om en del af denne anvendelse falder på ubeskyttede plader, idet udsendelsen af gram-

mofonplader er lige skadelig, hvad enten pladerne er beskyttede eller ej.

Ved et forbrug på 273.000 minutter årligt, og således at 20% af pladerne er beskyttede, ville anvendelsen af den i påstanden omfattede progressive skala pr. 1. oktober 1961 betyde et årligt vederlag på 806.000 kr. til grammofonpladefabrikanterne og de udøvende kunstnere tilsammen.

Det bestrides af klagerne, at de af de indklagede indtil 1961 til grammofonpladefabrikanterne betalte beløb kan være vejledende.

De indklagede har til støtte for deres påstand gjort gældende, at den nyttevirkning, der tilføres de indklagede ved, at de gennem udsendelsen af grammofonplader nyder godt af fabrikanternes og kunstnernes indsats, ikke bør overvurderes. De indklagede opnår ingen besparelse ved benyttelse af plader, idet de, hvis de var udelukket herfra, ikke ville udsende levende musik i tilsvarende omfang.

De indklagede bestrider, at udsendelsen af grammofonplader medfører nogen skadevirkning for klagerne. De i lovens motiver indeholdte bemærkninger herom er forsigtige, og klagerne har ikke sandsynliggjort deres anbringende herom. Stagnationen i salget af plader kan skyldes forbrugsomlægning og salg fra fabrikanter, der står udenfor sammenslutningen, og statistikken over arbejdsløse musikere viser nedgang. På den anden side er de indklagedes udgifter til levende musik i stigning. En række henvendelser til de indklagede fra grammofonpladeproducenter m.m. viser klart, producenternes interesse i at få plader bragt frem i radioen og i den hermed forbundne reklamevirkning.

Selvom udsendelse af grammofonplader kunne antages at medføre en skadevirkning, er der desuagtet ikke grundlag for at beregne afgiften efter en progressiv skala. Dette har for det første ingen støtte i loven og dens motiver. Men hertil kommer, at den skete udvidelse falder på tider, hvor der i forvejen er udsendelser, eller uden for de udsendelsestider, hvor der lyttes i større udstrækning. Det bestrides, at de indklagedes forbrug af

grammofonplader er umådeholdent.

Som grundlag for beregningen af taksterne for brugen af beskyttede plader måtte i alle tilfælde benyttes ikke totalanvendelsen af plader, men alene de beskyttede plader; kun en skala hvilende herpå ville give det rigtige og rimelige resultat.

Ved fastsættelsen af afgiften bør der tages hensyn til, at det drejer sig om fabrikanter og fortolkere, ikke om ophavsmand, og at de heromhandlede rettigheder er sekundære, idet de pågældende allerede har opnået indtægt ved salg af pladerne, og ved indspilningen; afgiften bør ikke fastsættes så højt, at de udøvende kunstnere kan komme til at tjene mere ved grammofonpladeudsendelser end ved at lade sig engagere til at udføre levende musik.

Efter de indklagedes opfattelse må det i deres påstand nævnte beløb, også når henses til, at der indtil den 1. oktober 1961 betaltes grammofonpladefabrikanterne 1,98 kr. pr. minut, anses for rimeligt.

Nævnet finder det efter det oplyste ikke godtgjort, at de indklagedes benyttelse af grammofonplader til udsendelser i radioen eller fjernsynet har medført nogen skadevirkning for grammofonpladefabrikanterne; nævnet har herved lagt vægt såvel på de oplysninger, der foreligger om interessen i udsendelse af grammofonplader, som på, at salget af grammofonplader efter de foreliggende statistiske oplysninger over længere sigt ikke viser nogen nedgang. Men heller ikke for de udøvende kunstneres vedkommende findes der at være påvist nogen skadevirkning på deres erhvervsmuligheder, og det af klagerne anførte findes i hvert fald ikke at afgive grundlag for at fastsætte den klagerne tilkommende afgift efter en progressiv skala.

Idet spørgsmålet om, hvor vidt afgiften skal beregnes efter totalanvendelsen af benyttede plader herefter bortfalder, bliver der for nævnet at tage stilling til, hvilket grundbeløb pr. minut spilletid for beskyttede plader de indklagede skal udrede til klagerne.

Afgørelsen af, hvilket vederlag der må anses for passende som betaling for de indklagedes benyttelse af de af de udøvende kunstnere ydede præstationer på grammofonplader og fabrikanternes indsats ved fremstillingen af plader; findes at måtte bero på et skøn, i hvilket indgår en række faktorer. Særlig må nævnet tillægge det vægt, at der ved lovens § 47 er tillagt de udøvende kunstnere en hidtil ukendt ret til vederlag begrundet med det rimelige og naturlige i, at disse kunstnere opnår et passende vederlag, når deres præstationer benyttes i form af grammofonplader; for grammofonpladefabrikanternes vedkommende må retten til vederlag ved udnyttelse af grammofonplader anses at være trådt i stedet for den efter den tidligere lovgivning gældende ophavsret for fabrikanterne til deres værk. For så vidt klagerne har henvist til de indklagedes udgifter ved udsendelse af levende musik, findes dette hensyn ikke at kunne være af afgørende betydning; derimod finder nævnet ikke helt at kunne bortse fra, hvad der efter den med KODA truffene ordning tilfalder komponisterne for musikudsendelser ved grammofonplader.

Efter det således foreliggende skønner nævnet, at et vederlag på 4,33 kr. pr. minut spilletid - inklusive kortbølgesenderen - for beskyttede plader med tillæg som påstået, svarende til ialt 10 kr. pr. 1. oktober 1961, må anses for passende.

For tilkendelse af renter af det således fastsatte beløb findes der ikke at være tilstrækkeligt grundlag.

Thi bestemmes:

De indklagede, Danmarks Radio, bør for anvendelsen af grammofonplader i radio- eller fjernsynsudsendelser med virkning fra 1. oktober 1961 vederlægge klagerne, Gramex, med et grundbeløb på 4,33 kr. pr. minut spilletid for plader, der her i landet er beskyttet i henhold til § 47, jfr. §§ 59 og 60, i lov nr. 158 om ophavsretten til litterære og kunstneriske vær-

ker, at udrede med de til enhver tid for statens honorarer i henhold til lov nr. 154 af 7. juni 1958 med senere ændringer hjemlede honorartillæg.

Tamm

H.Fischer-Hansen

Torben Lund.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

København, den 19. maj 1965.

H. J. Kjær.
sekr.